

دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی مازندران نسبت به شرایط یاددهی و یادگیری با استفاده از الگوی DREEM در سال ۱۳۹۳

علی مراد حیدری گرجی: عضو هیأت علمی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی (EDC)، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.
محمد علی حیدری گرجی*: عضو هیأت علمی، گروه پرستاری و مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی نسیبه، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.
منصور رنجبر: عضو هیأت علمی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی (EDC)، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.

چکیده: شرایط یاددهی و یادگیری و محیط آموزشی از نکات قابل توجه در کسب مهارت‌ها و توانمندی‌های دانشجویان در طی دوران تحصیل آنها است. این مطالعه، باهدف بررسی و تعیین وضعیت موجود در محیط‌های آموزشی و شرایط یاددهی و یادگیری دانشجویان پرستاری و مامایی از دیدگاه آنان در دانشگاه علوم پزشکی مازندران و با استفاده از الگوی DREEM انجام شد. این مطالعه توصیفی مقطعی در بین ۲۴۳ نفر از دانشجویان دانشکده پرستاری و مامایی انجام شد که به صورت تصادفی انتخاب شدند. ابزار مطالعه پرسشنامه DREEM بود که شامل اطلاعات دموگرافیک و ۵۰ سوال در پنج حیطه یادگیری، اساتید، ادراک دانشجو از توانایی علمی، جو آموزشی و محیط اجتماعی بود. داده‌ها با استفاده از نرم افزار (spss ۱۶) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد جو آموزشی از دیدگاه دانشجویان در ۲۵٫۵۱ درصد از موارد بسیار مطلوب، ۵۴٫۳۲ درصد جو آموزشی را مطلوب ارزیابی کردند. تفاوت میانگین نمره کلی وضعیت محیط آموزشی دانشگاه بین دختران و پسران، دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد و بین دانشجویان ورودی سالهای متفاوت با ($p < 0.05$) معنادار شد. جو آموزشی دانشگاه از نظر اکثریت دانشجویان مطلوب ارزیابی شد و دانشجویان دختر دیدگاه بهتری نسبت به محیط آموزشی دانشگاه نسبت به دانشجویان پسر داشتند. می‌توان با استفاده از الگوی DREEM برای ارتقا و پیشرفت سطح علمی دانشگاه و شرایط یادگیری دانشجویان، اقدام نمود.

واژگان کلیدی: دیدگاه دانشجویان، شرایط یاددهی و یادگیری، الگوی DREEM

***نویسنده‌ی مسؤو**ل: عضو هیأت علمی، گروه پرستاری و مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی نسیبه، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران.

(Email: heydarigorji@yahoo.com)

مقدمه

الگو، انگیزه و تناسب در محیط و مواد یادگیری تأکید می‌کنند (هاتکینسون، ۲۰۰۳). از میان ابزارهای استاندارد طراحی شده برای اندازه‌گیری جو آموزشی، DREEM الگویی که در دانشگاه داندی در اسکاتلند ارائه شده است، برای تشخیص مشکلات برنامه درسی و اثربخشی تغییر در آموزش و نیز شناسایی تفاوت محیط واقعی با محیط مطلوب مقبولیت بیشتری دارد (وارما و همکاران، ۲۰۰۵). پاریون و همکاران با استفاده از DREEM جو آموزشی را مورد ارزیابی قرار دادند و نظرات دانشجویان بالینی پرستاری در مورد جو آموزشی و نیز ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی بررسی کردند نتایج حاکی از اعتبار و روایی کافی این پرسشنامه در اندازه‌گیری جو آموزشی بود (پاریون و همکاران، ۲۰۰۲). ثناگو و همکاران (۱۳۹۲) با الگوی مشابهی جو آموزشی را در دانشگاه گلستان بر روری نمونه ۱۴۸ نفری از دانشجویان اندازه‌گیری کردند. نتایج نشان داد که جو آموزشی دانشگاه از نظر اکثریت دانشجویان مطلوب بود و دانشجویان مذکر دیدگاه مثبت‌تری به جو آموزشی دانشگاه نسبت به دانشجویان مؤنث داشتند از آن جا که استادان بالینی به طور ملموسی با مسایل و مشکلات بالینی در تماس هستند، ارزشیابی عرصه‌های آموزش بالینی از دیدگاه دانشجویان کمک مؤثری در جهت شناسایی عوامل بازدارنده یا منفی آموزش به حساب می‌آید. اهمیت نظرات فراگیران در فرایند آموزش و اهمیت شناسایی مشکلات موجود برای ارتقای سطح کیفی آموزش بالینی لازم و ضروری می‌باشد (مظفری و همکاران، ۲۰۱۰). با توجه به اهمیت ارزیابی جو آموزشی و تأثیر آن بر کیفیت آموزش، ارزیابی با پرسشنامه‌های مناسب و استاندارد از نیازهای ضروری در جهت پیشرفت دانشگاه‌ها است. بنابراین این مطالعه با هدف تعیین دیدگاه فراگیران در خصوص جو آموزشی بر اساس مدل DREEM و بررسی تفاوت دیدگاه‌ها و نگرش دانشجویان دختر و پسر، دانشجویان کارشناسی ارشد و کارشناسی و دانشجویان ورودی سالهای متفاوت درباره‌ی جو آموزشی و شرایط یاد دهی و یادگیری، دانشگاه علوم پزشکی مازندران اجرا شد.

روش بررسی

در این پژوهش توصیفی تحلیلی مقطعی با استفاده از ابزار تعدیل شده سنجش محیط آموزشی داندی Educational Environment Dundee Ready Measure (DREEM) محیط آموزشی حاکم بر دانشگاه علوم پزشکی مازندران از دیدگاه ۲۴۳ دانشجو در دانشکده پرستاری -مامایی بررسی شد. برای نمونه‌گیری از جدول مورگان استفاده شد، که تعداد آن ۲۴۳ نفر

امروزه ارزشیابی فرآیند یاد دهی و یادگیری برای رتبه بندی دانشگاه‌ها و اخیراً اعتبار بخشی برنامه‌ها و مؤسسات آموزشی مورد تأکید و توجه قرار می‌گیرد (وارما و همکاران، ۲۰۰۵). در مؤسسات آموزشی جهت ارزشیابی فرآیند یاددهی و یادگیری از ابزارهای متفاوتی جهت ارزشیابی استفاده می‌کنند و این ابزارها مرتباً مورد تجدید نظر قرار می‌گیرد. زیرا تربیت نیروی انسانی دارای تبحر و صلاحیت، به میزان زیادی وابسته به این فرآیند است. شرایط و عوامل متعددی در فرآیند آموزش نقش دارند که هر یک به تنهایی می‌توانند بر یاددهی و یادگیری تأثیر داشته باشند. یکی از عوامل مهم در یادگیری محیط و فضای حاکم بر یادگیری است که بیشتر به چگونگی اجرای برنامه‌های درسی، نگرش معلمان نسبت به یادگیری، فرهنگ رفتاری و سازمانی مؤسسه آموزشی، دیدگاه دانشجو نسبت به محیط یادگیری و درک وی از شرایط اجتماعی مربوط می‌شود. محیط حاکم بر آموزش، عاملی تعیین کننده در ایجاد انگیزه برای یادگیری است زیرا تقویت رفتارهای مثبت در جهت یادگیری، باعث پیشرفت تحصیلی می‌شود. برابر تعریف، محیط آموزشی یا حال و هوای یادگیری خود تظاهری از برنامه درسی است که به منزله روح برنامه بر محیط دانشکده و عرصه آموزش جاری است (گن، ۲۰۰۱). در طی یادگیری تغییر رفتار در سه حیطه دانش، نگرش و مهارت عملی بصورت نسبتاً پایدار ایجاد می‌شود (گیلبرت، ۱۹۹۸). برای این تغییرها زمینه ای لازم است به نام جو آموزشی، زیرا دانشجو با درک محیط پیرامون خود انگیزه و یادگیری را تنظیم می‌کند (کلیری، ۲۰۰۱). جو و محیط حاکم بر آموزش می‌تواند در خصوص یادگیری و یاددهی متفاوت باشد به طوری که به استانداردها نزدیک یا از آن دور گردد. جو یا اتمسفر حاصل از برنامه‌ی درسی، به منزله‌ی روح حاکم بر دانشکده‌ها و برنامه‌ی آموزشی است. محیط یادگیری یک تعیین کننده‌ی رفتاری است. درک و نگرش دانشجو نسبت به پیشرفت تحصیلی و موفقیت، در امر یادگیری تأثیر به سزایی دارد (فغانی و همکاران، ۲۰۱۳). محیط مثبت آموزشی شرایط آماده سازی دانشجویان را برای زندگی آینده در جهت قرار گرفتن در جایگاه شغلی مناسب فراهم می‌آورد. شرایط محیطی یاددهی و یادگیری به گونه‌ای فراهم می‌شود که طی دروان تحصیل دانشجو از نظر فکری، جسمی، روحی توسعه پیدا کرده، مهارت‌های حرفه ای لازم را بدست آورد (هنزی، ۲۰۰۵؛ دیواریس، ۲۰۰۸؛ گیدون، ۲۰۰۶). تحقیقات قبلی بر نقش معلم به عنوان

نتایج مطالعه این محققین نشان داد که امتیازات کسب شده در پنج حیطه ۱۲۷/۵۳ از مجموع ۲۰۰ امتیاز می-باشد. اعتبار تست از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۳۳ بوده است. روایی تست با KMO برابر ۰/۹۱۰ و بارتلت (۹۷/۶۰۹۳۶) که در سطح $P = ۰/۰۰۱$ نیز از لحاظ آماری معنادار است. داده‌ها با استفاده از SPSS (16) و استفاده از آزمون‌های آماری مناسب مانند t تست و آنالیز واریانس، داده‌ها آنالیز گردید.

یافته‌ها

در این مطالعه، ۲۴۳ نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی مازندران شرکت داشتند که ۱۶۲ نفر (۶۶ درصد) مؤنث بودند و ۸۱ نفر (۳۴ درصد) هم مذکر بودند. ۲۰۱ نفر (۸۱،۷۲ درصد) مجرد و ۴۲ نفر (۱۷،۲۸ درصد) متأهل بودند. ۱۹۱ نفر (۷۸،۶ درصد) از شرکت کنندگان کارشناسی و ۵۲ نفر (۲۱،۳۹ درصد) کارشناسی ارشد بودند. ۶۰ نفر (۲۴،۶۹ درصد) ورودی سال تحصیلی ۹۰-۹۱، ۹۱،۷۵-۹۰ نفر (۳۰،۸۶ درصد) ورودی سال ۹۱-۹۲، ۶۸، ۹۲-۹۱ نفر (۲۷،۹۸ درصد) ورودی سال ۹۲-۹۳ و ۴۰ نفر (۱۶،۴۶ درصد) از ورودی سال ۹۳-۹۴ بودند.

جدول شماره ۱- میانگین و انحراف معیار پنج حوزه و امتیاز

کل جو آموزشی از دیدگاه دانشجویان علوم پزشکی

حیطه ها	میانگین	انحراف معیار
یادگیری	۵۲،۳	۵،۵
اساتید	۴۱،۲۳	۶،۷
توانایی علمی	۳۳،۶۸	۴،۹۸
آموزشی	۴۶،۲۹	۵،۷۲
اجتماعی	۲۹،۸۱	۳،۳۴
نمره کل	۱۹۸،۳۱	۲۲،۴۱

میانگین و انحراف معیار امتیازات کسب شده از حوزه پنج گانه جو آموزشی؛ حوزه یادگیری جو آموزشی $5,5 \pm 52,3$ ، حوزه اساتید $6,7 \pm 41,23$ ، حوزه ادراک دانشجویان از توانایی علمی $4,98 \pm 33,68$ ، حوزه جو آموزشی $5,72 \pm 46,29$ ، حوزه شرایط اجتماعی $3,34 \pm 29,81$ به دست آمده است. از این پنج حیطه، حیطه یادگیری بیشترین میانگین و حیطه شرایط اجتماعی کمترین میانگین را داشته است. میانگین و انحراف معیار نمره کلی شرایط آموزشی دانشگاه علوم پزشکی مازندران هم $198,31 \pm 22,41$ شد.

می‌باشد که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و به تناسب مقطع، ورودی و جنسیت انتخاب شدند. پرسشنامه‌ای واجد دو بخش اطلاعات دموگرافیکی؛ جنسیت، مقطع تحصیلی (کارشناسی، کارشناسی ارشد)، سال ورودی و ۵۰ سؤال اختصاصی به صورت فهرست درجه بندی شده پنج گزین‌های در پنج حیطه؛ یادگیری، اساتید، ادراک دانشجویان از توانایی علمی، جو آموزشی و محیط اجتماعی آموزشی است. برای تسهیل در درک بهتر مطالعه کنندگان پرسشنامه، اصلاحات جزئی در ترجمه‌ی معانی به صورت تحت اللفظی در هر سؤال لحاظ گردید. بیشینه امتیاز پرسشنامه بر اساس پنج گزینه فهرست درجه بندی شده برای مجموع سؤالات امتیاز ۲۵۰ بود. گزینه‌های فهرست درجه بندی شده شامل؛ بسیار مطلوب ۵ امتیاز، مطلوب ۴ امتیاز، تا حدودی مطلوب ۳ امتیاز، نیمه مطلوب ۲ و امتیاز نامطلوب ۱ بود. هشت سؤال (۴۸، ۳۹، ۳۵، ۲۵، ۱۷، ۹، ۸، ۴) دارای مفهوم منفی بودند. از این رو در هنگام امتیاز دهی به این سؤالات به این موضوع دقت شد که نحوه‌ی امتیاز دادن به این گزینه‌ها بر عکس سایر سؤالات بود. در هر حیطه و با توجه به تعداد سؤالات ابزار مطالعه پرسشنامه DREEM در پنج حیطه، درک محیط یادگیری (۱۲ سؤال)، نحوه تدریس اساتید (۱۱ سؤال)، توانایی علمی دانشجویان (۸ سؤال)، فضای عمومی و حاکم بر آموزش (۱۲ سؤال) و روابط اجتماعی (۷ سؤال) در قالب ۵۰ سؤال با فهرست درجه بندی شده از امتیاز صفر تا ۴ به ترتیب افزایش مطلوبیت می‌باشد که به دانشجویان ارائه شد. یادگیری ۱۲ سؤال با حداکثر ۶۰ امتیاز (۱، ۷، ۱۳، ۱۶، ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۳۸، ۴۴، ۴۷، ۴۸)، اساتید ۱۱ سؤال با حداکثر ۵۵ امتیاز (۲، ۶، ۸، ۹، ۱۸، ۲۹، ۳۲، ۳۷، ۳۹، ۴۰، ۵۰)، ادراک دانشجویان از توانایی علمی خود با حداکثر ۴۰ امتیاز (۵، ۱۰، ۲۱، ۲۶، ۲۷، ۳۱، ۴۱، ۴۵)، جو آموزشی ۱۲ سؤال با حداکثر ۵۰ امتیاز (۱۱، ۱۲، ۱۷، ۲۳، ۳۰، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۴۲، ۴۳، ۴۹) و محیط آموزشی با ۷ سؤال با حداکثر ۳۵ امتیاز (۳، ۴، ۱۴، ۱۵، ۱۹، ۲۸، ۴۶). امتیاز کلی پرسشنامه بر اساس راهنمای ابزار در پنج گروه نامطلوب (۰-۵۰)، نیمه مطلوب (۵۱-۱۰۰)، تا حدودی مطلوب (۱۰۱-۱۵۰)، بسیار مطلوب (۱۵۱-۲۰۰) و بسیار مطلوب (۲۰۱-۲۵۰) طبقه بندی شد. ضریب آلفای کرونباخ در این مطالعه برابر ۰/۸۲ شد. فلاح خیری لنگرودی و همکارانش (۱۳۹۱) اعتبار و روایی پرسشنامه DREEM را در نمونه ۳۵۰ نفری دانشجویان مورد بررسی قرار دادند و پایایی و روایی این ابزار تأیید کردند.

جدول شماره ۲- جو آموزشی دانشگاه بر اساس دیدگاه

دانشجویان علوم پزشکی

جو آموزشی	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی
بسیار مطلوب	۶۲	۲۵,۵۱
مطلوب	۱۳۲	۵۴,۳۲
ناحدهی مطلوب	۳۰	۱۲,۳۴
نیمه مطلوب	۱۷	۶,۹۹
نامطلوب	۲	۰,۸۲

نمره کلی جو آموزشی از دیدگاه دانشجویان در ۲۵,۵۱ درصد از موارد بسیار مطلوب، ۵۴,۳۲ درصد از دانشجویان جو آموزشی را مطلوب، ۱۲,۳۴ درصد ناهدی مطلوب، ۶,۹۹ درصد نیمه مطلوب و ۰,۸۲ درصد نامطلوب ارزیابی کردند. با استفاده از آزمون t، نمره کلی وضعیت محیط آموزشی دانشگاه بین دختران و پسران با (p < 0.05) تفاوت معناداری با هم داشتند و دختران نمره بالاتری بدست آوردند. محیط ادراک دانشجو از یادگیری با (p > 0.05) تفاوت معناداری بین دختران و پسران وجود نداشت و سطح یادگیری دختران و پسران، هر دو در یک سطح بود و هر دو گروه نمره یادگیری بالایی کسب کردند. تفاوت میانگین نمره محیط ادراک دانشجو از اساتید بین دختران و پسران با (p < 0.05) معنادار شد و دختران میانگین نمره بالاتری کسب کردند. تفاوت میانگین نمره ادراک دانشجویان از توانایی علمی خود بین دختران و پسران با (p > 0.05) معنادار نشد. میانگین نمره کلی محیط ادراک دانشجو از جو آموزشی بین دختران و پسران با (P < 0.05) معنادار شد و دختران نمره بالاتری کسب کردند. تفاوت میانگین نمره ادراک دانشجویان از توانایی علمی خود بین دختران و پسران با (P > 0.05) معنادار نشد.

جدول شماره ۳- بررسی تفاوت میانگین وضعیت محیط

آموزشی و کلیه حیطه های آن بین دانشجویان کارشناسی و

کارشناسی ارشد

با استفاده از آزمون t، تفاوت میانگین نمره کلی وضعیت

حیطه ها	میانگین	p-value
یادگیری	۴۸,۰۲	,۰۰۴
	۵۷,۴۴	
اساتید	۴۲,۱۳	,۰۷
	۴۰,۰۹	
توانایی علمی	۲۹,۹۹	,۰۳
	۳۶,۳۱	
آموزشی	۴۶,۳۳	,۰۲۳
	۴۷,۷۶	
اجتماعی	۳۱,۸۱	,۰۱۹
	۳۳,۰۹	
نمره کل	۱۹۸,۲۸	,۰۰۱
	۲۱۴,۴۶	

محیط آموزشی دانشگاه بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد با (p < 0.05) معنادار شد و دانشجویان کارشناسی ارشد نمره بالاتری کسب کردند. در حیطه ادراک دانشجو از یادگیری با (p < 0.05) تفاوت معناداری بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد وجود داشت و سطح یادگیری دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد، در یک سطح نبود و دانشجویان کارشناسی ارشد نمره بالاتری از یادگیری کسب نمودند. تفاوت میانگین نمره محیط ادراک دانشجو از اساتید بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد با (p > 0.05) معنادار نشد. تفاوت میانگین نمره ادراک دانشجویان از توانایی علمی خود بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد با (p < 0.05) معنادار شد و دانشجویان کارشناسی ارشد نمره بالاتری از حیطه توانایی علمی کسب نمودند. میانگین نمره کلی محیط ادراک دانشجو از جو آموزشی بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد با (P > 0.05) معنادار نشد. تفاوت میانگین حیطه ادراک دانشجو از شرایط اجتماعی بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد با (P > 0.05) معنادار نشد.

جدول شماره ۴- بررسی تفاوت میانگین وضعیت محیط

آموزشی و کلیه حیطه های آن بین دانشجویان ورودی های

متفاوت

حیطه ها	ورودی ۹۱-۹۰	ورودی ۹۲-۹۱	ورودی ۹۳-۹۲	ورودی ۹۴-۹۳	p-value
یادگیری	۴۹,۲۳	۵۲,۷۴	۵۱,۳۹	۵۴,۰۴	,۰۰۶
اساتید	۴۰,۸۹	۳۸,۰۴	۴۴,۷۶	۴۴,۹۷	,۰۰۹
توانایی علمی	۳۳,۸۶	۳۰,۰۷	۳۴,۰۲	۳۶,۹۹	,۰۰۴
آموزشی	۳۹,۹۱	۴۱,۲۳	۴۸,۰۲	۴۷,۹۹	,۰۰۳
اجتماعی	۲۷,۵۶	۲۸,۵۴	۲۸,۳۴	۳۱,۴۵	,۰۰۱
نمره کل	۱۸۷,۶۶	۱۹۴,۴۱	۲۰۶,۵	۲۱۵,۴۱	,۰۰۰۱

با استفاده از آزمون آنالیز واریانس میانگین وضعیت محیط آموزشی و کلیه حیطه های آن را بین دانشجویان ورودی های متفاوت بررسی کردیم. تفاوت میانگین نمره کلی وضعیت محیط آموزشی بین ورودی های متفاوت با (p < 0.05) معنادار شد و دانشجویان ورودی سال تحصیلی ۹۴-۹۳ بیشترین نمره و سال تحصیلی ۹۱-۹۰ کمترین نمره را کسب نمودند. تفاوت میانگین ادراک دانشجو از حیطه یادگیری در بین ورودی های متفاوت با (p > 0.05) معنادار نشد. تفاوت میانگین حیطه ادراک دانشجو از اساتید در بین ورودی های متفاوت با (p > 0.05) معنادار نشد. تفاوت میانگین حیطه ادراک دانشجو از توانایی علمی خود در بین ورودی های متفاوت با (p < 0.05) معنادار شد و دانشجویان ورودی سال ۹۴-۹۳ بیشترین میانگین و

محیط‌های مورد ارزیابی داشتند (تونتوش و همکاران، ۲۰۱۰). در بررسی جو آموزشی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان نیز بیشترین نمره مربوط به ادراک دانشجویان از جو یادگیری و کمترین نمره مربوط به برداشت آنها از جو آموزشی بوده است. که بیشترین نمره مربوط به ادراک دانشجویان از جو یادگیری بود (بخشی و همکاران، ۲۰۱۳). نتایج این مطالعات با نتایج مطالعه حاضر مطابقت داشت.

از دیگر نتایج به دست آمده در این تحقیق این بود که نمره کلی جو آموزشی از دیدگاه دانشجویان در ۲۵،۵۱ درصد از موارد بسیار مطلوب، ۵۴،۳۲ درصد از دانشجویان جو آموزشی را مطلوب، ۱۲،۳۴ درصد تاحدی مطلوب، ۶،۹۹ درصد نیمه مطلوب و ۰،۸۲ درصد نامطلوب ارزیابی کردند. که در کل دانشجویان نظر مساعدی درباره محیط آموزشی و شرایط یاددهی و یادگیری در دانشگاه علوم پزشکی مازندران داشتند و می‌توان گفت اکثریت دانشجویان جو آموزشی را مطلوب تلقی کردند. در مطالعه عربشاهی و همکاران ۷۰ درصد از دانشجویان محیط آموزشی دانشگاه را مطلوب ارزیابی کردند. در مطالعه‌ای که با استفاده از نسخه اسپانیایی پرسشنامه DREEM انجام شد نظر دانشجویان در مورد جو یادگیری، مهارت آموزشی، اساتید و محیط اجتماعی دانشگاه به دنبال تغییرات اعمال شده در برنامه‌ی درسی، نیروی پرسنلی و زیر ساختها بررسی شد. نظر دانشجویان در مورد جو آموزشی مثبت بوده اما محیط اجتماعی دانشگاه کمتر مساعد و حمایت دانشجویان نیازمند توجه بیشتری بود (ریگولمی ۲۰۰۹). در مطالعه عزیززی و همکاران ۱،۱ درصد از دانشجویان دانشکده داروسازی دانشگاه مازندران، شرایط کلی محیط آموزشی را بسیار مطلوب و ۵۱،۱ درصد شرایط را مطلوب دانستند (عزیززی و همکاران، ۲۰۱۳). نتایج مطالعه شهبازی و سلیمی نیز که در سال ۱۳۷۹ و در دانشکده پرستاری و مامایی اصفهان و شهید صدوقی یزد انجام گفت مشخص ساخت که از دیدگاه ۷۴ درصد دانشجویان مورد مطالعه آموزش بالینی در ۴ بعد از ۵ بعد مورد بررسی در سطح مناسبی نبوده است و دانشجویان رضایت کمی از محیط آموزش بالینی خود داشته‌اند. در این راستا نتایج مطالعه مروری لوین که در سال ۲۰۰۶ میلادی انجام گرفت مشخص ساخت که در کل در ۲۵ سال گذشته حدود ۲۰ درصد بر کیفیت محیط آموزشی بالینی دانشجویان پرستاری در کل دنیا افزوده شده است (میلز، ۲۰۰۷).

دانشجویان ورودی سال ۹۱-۹۲ کمترین میانگین را کسب نمودند. تفاوت میانگین حیطه ادراک دانشجو از محیط آموزشی در بین ورودی‌های متفاوت با ($p < 0.05$) معنادار شد و دانشجویان ورودی سال ۹۲-۹۳ بیشترین میانگین و دانشجویان ورودی سال ۹۰-۹۱ کمترین میانگین را کسب نمودند. تفاوت میانگین حیطه ادراک دانشجو از محیط اجتماعی در بین دانشجویان ورودی‌های متفاوت با ($p > 0.05$) معنادار نشد.

بحث و نتیجه گیری

در این مطالعه از پرسشنامه سنجش آمادگی محیط آموزشی برای شناسایی محیط آموزشی (DREEM) دانشگاه علوم پزشکی مازندران استفاده شد. محیط آموزشی اثر مهمی بر یادگیری دانشجویان و فعالیت‌های یادگیری آنان دارد و پرسشنامه‌ی سنجش محیط یادگیری استاندارد ابزار مهمی برای ارزیابی محیط آموزشی است. باید توجه داشت یکی از تلاش‌های تمامی مؤسسات آموزشی ارتقاء کیفیت محیط‌های آموزش بالینی می‌باشد و این امر بدون ارزیابی مؤثر نیست. نتایج مطالعه حاضر نشان داد که از پنج حیطه یادگیری، اساتید، توانایی علمی، آموزشی و محیط اجتماعی، حیطه یادگیری بیشترین میانگین و حیطه شرایط اجتماعی کمترین میانگین را داشت. میانگین و انحراف معیار نمره کلی شرایط آموزشی دانشکده پرستاری مامایی دانشگاه علوم پزشکی مازندران هم $198,3 \pm 22,41$ شد. این نتایج نشان می‌دهد که دانشگاه علوم پزشکی مازندران از نظر شرایط یاددهی و محیط آموزشی، شرایط بسیار مطلوبی دارد. در مطالعه فغانی و همکاران (۲۰۱۳) حیطه اجتماعی میانگین ۲۲،۰۲ را به خود اختصاص داد حیطه‌ی اساتید و ادراک دانشجویان از توانایی علمی خود نامساعد ارزیابی شد که با مطالعه ما هم خوانی نداشت (فغانی و همکاران، ۲۰۱۳). این تفاوت می‌تواند به دلیل تفاوت رشته دانشجویان، تعداد نمونه‌ها و تفاوت جو آموزشی دو دانشگاه باشد. در مطالعه سلطانی عربشاهی و همکاران (۲۰۰۸) نیز حیطه جو آموزشی نمره بالاتری از حیطه یادگیری و اساتید کسب کرده است که با مطالعه ما مطابقت نداشت. با توجه به اینکه عرب شاهی و همکارانش این مطالعه را در تهران و تنها در چهار بخش داخلی، کودکان، جراحی و زنان اجرا کرده بودند این تفاوت می‌تواند به دلیل محیط اجتماعی و فرهنگی پایتخت و امکانات خاص این شهر یا همگن بودن نمونه‌ها باشد. این در حالی است که در مطالعه‌ای که در ترکیه انجام شد دانشجویان محیط یادگیری خود را به طور کلی مثبت ارزیابی کردند و دیدگاه خوبی نسبت به

شد و دانشجویان ورودی سال ۹۳-۹۴ بیشترین میانگین از توانایی علمی و دانشجویان ورودی سال ۹۱-۹۲ کمترین میانگین را کسب نمودند. دانشجویان ورودی سال ۹۲-۹۳ بیشترین میانگین از شرایط محیط آموزشی و دانشجویان ورودی سال ۹۰-۹۱ کمترین میانگین را کسب نمودند. تفاوت میانگین ادراک دانشجو از حیطه یادگیری، اساتید، محیط اجتماعی در بین ورودی‌های متفاوت معنادار نشد. در کل در مطالعه ما دانشجویان ورودی جدیدتر دیدگاه بهتر در مورد جو آموزشی دانشگاه و ابعاد آن داشتند. در مطالعه فغانی نیز دانشجویان تازه وارد دیدگاه مثبت تری نسبت جو آموزشی دانشگاه داشتند (فغانی و همکاران، ۲۰۱۳). که تائید کننده نتایج تحقیق حاضر میباشد.

نتیجه گیری

از آن جایی که جو آموزشی به شدت بر رضایتمندی و موفقیت دانشجویان اثر می‌گذارد، توجه به بررسی محیط و یا فضای روانی اجتماعی محیط‌های آموزش و یادگیری، افزایش قابل توجهی یافته است و از این رو تلاش برای دریافت بازخورد مستمر از دانشجویان در باره‌ی برداشت‌شان از محیط‌های آموزشی، اهمیت بسزایی دارد. در این مطالعه اکثریت دانشجویان جو آموزشی دانشگاه را مطلوب ارزیابی کردند اما با توجه به نتایج می‌توان نقطه ضعفها را شناسایی و در هت تقویت آنها برنامه‌ریزی کرد. از آنجا که امروزه مشخص شده است که کیفیت محیط آموزشی و شرایط و ویژگی‌های آن منعکس کننده اصلی کمیت و کیفیت برنامه درسی می‌باشد میتوان با استفاده از الگوی DREEM برای ارتقاء و پیشرفت سطح علمی دانشگاه و شرایط یادگیری دانشجویان، اقدام نمود. این مطالعه با محدودیتهایی مواجه بوده است از جمله اینکه تنها در یک دانشگاه و بر روی تعداد مشخصی از رشته‌های تحصیلی انجام شده است و در تعمیم آن به رشته‌های غیر از پیراپزشکی باید جانب احتیاط را رعایت کرد. از طرفی پرسشنامه به شکل خود گزارش دهی بوده است در حالیکه مطالعه جو آموزشی بهتر است همراه با مصاحبه و مشاهده نیز باشد و حداقل امکان همزمان در چند شهر یا مرکز انجام گرفته و مقایسه شود تا ضعفها و قوت‌های آموزشی بهتر آشکار شود.

تشکر

نویسندگان لازم میدانند از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی به خاطر حمایت‌های مالی و علمی تشکر نمایند. این مطالعه با کد ۱۲-۱۳۹۳ تصویب و در دانشگاه علوم پزشکی مازندران اجرا گردید.

از آنجا که از این مطالعه ۱۵ سال گذشته است بنابراین به نظر طبیعی میرسد که نمونه‌های تحقیق حاضر رضایت بالاتری از جو آموزشی اعلام کنند. در این مطالعه دانشجویان دختر دیدگاه مثبت تری نسبت به محیط آموزشی دانشگاه در مقایسه با پسران داشتند. تفاوت میانگین نمره حیطه ادراک دانشجو از اساتید، جو آموزشی بین دختران و پسران معنادار شد و دختران میانگین نمره بالاتری کسب کردند. تفاوت میانگین نمره ادراک دانشجویان از یادگیری، توانایی علمی خود، شرایط اجتماعی بین دختران و پسران معنادار نشد. سطح یادگیری دختران و پسران، هر دو در یک سطح بود و هر دو گروه از سطح یادگیری بالایی برخوردار بودند. در مطالعات عزیری و همکاران (۱۳۷۹) نیز با توجه به نمره کلی وضعیت محیط آموزشی دانشگاه بین دختران و پسران با تفاوت معناداری با هم داشتند و دختران دیدگاه مثبت تری داشتند و نمره بالاتری کسب کردند. در بررسی انجام شده در دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان دانشجویان مؤنث دیدگاه مثبت تری نسبت محیط آموزشی در مقایسه با دانشجویان مذکر داشتند. که با مطالعه ما هم‌خوانی داشت (بخشی، ۲۰۱۳).

همچنین نتایج نشان میداد میانگین نمره کلی وضعیت محیط آموزشی دانشگاه بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد تفاوت معناداری با هم داشت. در حیطه ادراک دانشجو از یادگیری، تفاوت معناداری بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد وجود داشت و سطح یادگیری دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد، در یک سطح نبود و دانشجویان کارشناسی ارشد نمره بالاتری از یادگیری کسب نمودند. تفاوت میانگین نمره ادراک دانشجویان از توانایی علمی خود بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد معنادار شد و دانشجویان کارشناسی ارشد بالاتری از حیطه توانایی علمی کسب نمودند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که دانشجویان در مقطع کارشناسی ارشد بیشتر برای مهارت‌های عملی آموزش می‌بینند. تفاوت میانگین نمره کلی حیطه ادراک دانشجو از اساتید، جو آموزشی و شرایط اجتماعی بین دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد معنادار نشد. تفاوت میانگین نمره کل وضعیت محیط آموزشی بین ورودی‌های متفاوت معنادار شد و دانشجویان ورودی سال تحصیلی ۹۳-۹۴ بیشترین نمره و سال تحصیلی ۹۰-۹۱ کمترین نمره را کسب نمودند. تفاوت میانگین حیطه ادراک دانشجو از توانایی علمی خود و محیط آموزشی در بین ورودی‌های متفاوت با معنادار

Hutchinson, L 2003. ABC of learning and teaching: *Educational environment. BMJ*, Vol. 326, Pp. 810-822.

Miles, S, Leinster, S 2007. Medical student's perceptions of their educational environment: expected versus actual perceptions. *Medical Education*, Vol. 41, Pp. 265-272.

Pimparyon, P, McCaleer, S, Pemloa S, et al 2002. Educational environment, student approaches to learning and academic achievement in a Thai Nursing School. *Medical Teaching*, Vol. 22, No. 4, Pp. 359-364.

Mozafari, N, Mohammadi, M, Dadkhah B 2010. Students assessment in clinical environment from viewpoints of students in Ardabil Medical University. Proceedings of the 2th Clinical Education Seminar; Jul 5-7; Ardabil, Iran. 2010.[in Persian]

Riquelme, A, Oporto, M, Oporto, J, etal 2009. Measuring students' perceptions of the educational climate of the new curriculum at the Pontificia Universidad Católica de Chile: performance of the Spanish translation of the Dundee Ready Education Environment Measure (DREEM). *Education Health (Abingdon)*. Vol. 22, No. 1, Pp.112.

Salimi, TS, Hahbazi, L 2000. Assessment of clinical skills of senior nursing students in ICU. *Journal of Shaeed Sdoughi University of Medical Sciences Yazd*, Vol. 3, No. 43, Pp. 3-6.[in Persian]

Sanagu, A, Feghani, M, Joybari, L, etal 2013. Views of learners on learning environment based on the model DREEM in Golestan Universit. *Journal of Medical Education Development*. Vol. 6, No.2, Pp.43-50. [in Persian]

Self- Determination Theory (SDT), (2000). Learning climate Questionnaire available from: <http://www.Psych.Rochester.edu/SDT/measures/auton-learn.Html>.

References

Azizi, F, Fazel-moghadam S 2013. Attitudes of Pharmacy Students to Educational Conditions in Mazandaran University of Medical Sciences. *Journal of Mazandaran University of Medical Science*, Vol. 23, No.1, Pp 2-7.[in Persian]

Bakhshi, H, Abazari, F, Bakhshialiabad ,MH 2013. Nursing students' perceptions of their educational environment based on DREEM model in an Iranian university. *Malaysia Journal of Medical Science*, Vol. 20, No.4, Pp 55-62.[in Persian]

Cleary, TS 2001. Indicators of quality. *Plan High Education*, Vol. 29, No. 3, Pp. 19-28

Divaris, K, Barlow, PJ, Chendea, SA, et al 2008. The academic environment: the students' perspective. *European Journal of Dental Education*, 12(suppl 1), Pp. 120-130.

Faghani, M, Jouybari, L, Sanagoo, A 2013. The Perspectives of Students about Educational Climate of Golestan University of Medical Sciences In 2010. *Journal of Golestan University of Medical Sciences*. Vol. 6, No.12, Pp. 43-50.

Fallah kh.Langroudi, H, Badsar, A, Hosseini, Z, etal 2012.Validation of the Persian version of the Dundee Ready Educational Environment Measure (DREEM). *Research in Medical Education*. Vol. 4, No.4, Pp.24-33

Genn JM.(2001). Curricular, environment, climate,quality and changes in medical education: Unifying perspective. *Medical Teach*, Vol. 23, No. 4, Pp337-344.

Giddon, DB 2006. Why dentists should be called oral physician now. *Journal of Dental Education*, Vol. 70, No.2, Pp.12-24.

Guilbert, JJ 2005. Educational handbook for health personnel. Geneva: WHO publications. Pp. 23.

Henzi, D, Davis, E, Jasinevicius, R, et al 2005.Appraisal of the Dental school learning Environment: The student, views. *Journal of Dental Education*. Vol. 69, No.10, Pp.1137-1147.

Varma, R, Tiyagi, E, Gupta, JK 2005. Determining the quality of educational climate across multiple undergraduate teaching sites using DREEM inventory. *BMS Medical Education*, Vol. 59 , No.1, Pp. 8-12.

Soltani-Arabshahi K, Kouhpayezadeh J, Sobuti B. (2008).The Educational Environment of Main Clinical Wards in Educational Hospitals Affiliated to Iran University of Medical Sciences: Learners' Viewpoints Based on DREEM Model. *Iranian Journal of Medical Education* , Vol. 8, No.1, Pp.43-49.[in Persian]

Tontuş HÖ 2010. DREEM; dreams of the educational environment as its effect on education result of 11 medical faculties of Turkey. *Journal of Experimental and Clinical Medicine*. Vol. 27, Pp.104-108.

Survey of Viewpoints of Nursing and Midwifery Students of Mazandaran University of Medical Science Toward Learning and Teaching According DREEM Pattern During 2014

Ali Morad Heidari-Gorji¹

Mohammad al Heidari-Gorji^{2,*}

Mansoor Ranjbar³

¹:Members faculty, Education and Development Center (EDC), Mazandaran University of Medical Science, Sari, Iran.

²:Nursing and midwifery department, Nasibeh College, Mazandaran University of Medical Science, Sari, Iran.

³:Members faculty, Education and Development Center (EDC), Education and Development Center Mazandaran University of Medical Science, Sari, Iran.

Abstract: This study aimed to investigate the situation of educational sites and environments and the conditions of teaching and learning in viewpoint of the nursing and midwifery students in Mazandaran University of medical sciences using the DREEM pattern. This is a cross-sectional study conducted on 243 students of nursing and midwifery. The sampling done according randomization table. The study scale was DREEM including demographic information and 50 questions in the terms of learning, professors, and students' perception of their scientific abilities, educational atmosphere and social environment. The data were analyzed by the software SPSS version 16. %66 of the students were females and %34 were males. Mazandaran University of medical sciences was 198.3 ± 22.41 . %25.21 of the samples believed the educational atmosphere was excellent and %54.32 stated that it was good and desirable. The difference of the average total score of the university educational environment condition between male and female students, B.A and M.S students and the students admitted in different years was significant ($P < 0.05$). Majority of the students believed the university educational atmosphere was desirable and the female students had a better point of view of the university educational environment than the male students. Educational workshops and meetings for teaching and learning skills and using educational planning principles properly can be useful: since the educational environment quality and conditions reflect the quantity and quality of the educational and lesson programs, it is possible to promote the university scientific level and students' learning conditions using DREEM pattern.

Keywords: Students' Viewpoint, Teaching and Learning Conditions, DREEM Pattern

*Corresponding author: Nursing and midwifery department, Nasibeh College, Mazandaran University of Medical Science, Sari, Iran.

(Email: heydarigorji@yahoo.com)